

Tohum (Eser İncelemesi)

TOHUM

Hakikat kesifleştikçe küçülür ve küçüldükçe gizlenir. Bir tohum gibi...

Tohum, Necip Fazıl Kısakürek'in ilk tiyatro eseri olup 1935 yılında kaleme alınmıştır. O tarihlerde 30'lu yaşlara yeni ayak basan ve Abdülhakim efendiyle de henüz tanışan Necip Fazıl, hafakanlarının ve çilesinin doruğa çıkmaya başladığı; arayışının ise Abdülhakim efendiyle görüşmesinden sonra encamına erdiği ve şiir-ruh ilişkisinde de zirvede olduğu bir anda eserini telif etmiştir. Eser, maddeye verilen sahte gücün madde ötesiyle istirkabını(rekabetini), işin ukubete vardırılmasının iptalini ve ruhun zaferini anlatmaktadır.

Sinema ve tiyatro yönetmeni, aynı zamanda oyuncu olan ve ilk renkli Türk filmini çeken Muhsin Ertuğrul, sanatının zirvesinde olan Üstad Necip Fazıl'a tiyatro alanında da eser vermesi yönünde teklifte ve telkinde bulunmuştur. Kendisi hakkında komünist diyenlerin ve bunu da belgelerle ispatlamaya çalışanların aksine Muhsin Ertuğrul Üstadın deyişiyle "hiç de zannedildiği gibi değildir. Ve komünizma ile alakası olmayan birisidir. Muhsin Ertuğrul, "güzel"i ve "çarpıcı"yı gördüğü her yerde kendisini teslim eder."

Kararını verip eserini bir haftada telif eden Üstad Necip Fazıl, başrolünü yani "Ferhad Bey"i canlandıran Muhsin Ertuğrul'un oynadığı "Tohum"u İstanbul Şehir Tiyatrosunda sahneye sunmuştur. Bu, sanatseverlerce ilgiyle karşılanmıştır. Fakat piyes, genel anlamıyla değerlendirildiğinde eserin kalitesine yakışan alakayı bulamamıştır. O tarihlerde de tiyatroya karşı ilginin az oluşu, alışılmışın dışında ve olağanın ötesinde olan "Tohum"un karşılaştığı mey'usu(yeisi), Üstadın bundan sonraki tiyatro eseri olan "Bir Adam Yaratmak" ile kırmıştır.

Eserdeki olaylar Maraş'ın Fransızlar tarafından hunharca işgali sırasında Maraş'ta geçmektedir. Başkahramanımız

Maraş'ın soylu ailelerinden birisine mensup olan, okumuş, bilgili "ey münevverler" olarak bilinen kuru Batı taklitçisi ve öz benliğini yitirmiş mahut güruhtan uzak olan, ercüment kişilikli 39 yaşındaki Ferhat Bey'dir. Kendisi kuru aklın, düz mantığın mantıksızlık olduğunun, işin ruhta ve keyfiyette hayat bulduğunun örneklerini gösteren birisidir. Ve Anadolu'nun ruhunu yansıtmaktadır. Bizler için önemli ama oldukça geride seyrettiğimiz "düşünme ve ruh" mevzusunda milli şahlanışımız –Maraş-Anadolu; ruh-madde– ilişkilerinde düşünme ve aksiyon buutlu pırıltılar, farklı enstantaneler sergilemektedir. İşe madde ötesinden bakabilmesi ile de eserin mesajını muhatabına verebilmektedir. Eserden bazı diyalogları aşağıya iktibas ederek değerlendirmelerimize devam edelim.

.
. .
.

FERHAD BEY – ... Biz çoktan beri kaybettik aklımızı. Onu çoktan beri rüzgâra savurduk (Ayağının ucundaki iskemleyi çizmesinin ucuyla çeker, üstüne basar) Bir avuç Maraş'lı memleketinizi yabancıya teslim etmemeye karar verdiğiniz zaman, yaptığınız hareket bundan daha mı akla yakındı? Hiç kendinizi düşmanınızla karşı karşıya koydunuz mu? Kaç kişisiniz, kaçınızın eli ayağı tutar, kaç kurşununuz ve kaç bıçağınız var? Karşınızdaki kimdir? Top, mitralyöz, tank nedir? (Sesi yükselir) Siz hâlâ dedelerinizden kalma baltalarla kılıçları başucunuza asa durun! Sizin gibi insanların binini, milyonunu fare öldürür gibi ilâçla, dumanla öldürüyorlar, farkında mısınız? (Sesi alçalır) Onlara, biz Allah'a inanmış insanlarız, ölüm korktuğumuz şey değildir, dediniz. İşte söyleyebileceğiniz biricik söz buydu.

BİRİNCİ AĞA – Evet amma, akıl dedikleri...

FERHAD BEY – (Gene keser) Size bunları aklınız mı yaptırdı. Sizin akıl diye bellediğiniz şey parmak hesabı gibi birkaç sayıdan başka ne bilir? Gözüne gösterilen, ayağına getirilen şeyleri ölçüp biçmekten başka neye yarar? Akıl ne kendi başına birşey görebilir, ne de kendi başına bir iş başarabilir. Onlar

akıllarıyla top yaptılar. Biz yapamadık. Şimdi, biz aklımızdan başka bir tarafımızla bir iş yapabilirsek yapacağız.

FERHAD BEY – Biz burada muharebe etmiyoruz. Muharebe dediğimiz, tüfeği olana karşı tüfekle, mızraklıya karşı mızrakla ve tırnakla döğüşene karşı tırnakla yapılan şeydir. Onun için her hayvan, kendi cinsindeki hayvanla en güzel boğuşur. Onlar üzerimize hortumla ateş sıkıyor. Bizim sırtımızda gömleğimiz bile yok. Ateş geldiği zaman sırtımızda bir patiskanın bile mukavemetini bulamıyor. Biz burada muharebe etmiyoruz. Bir sivrisinekle bir ejderhayı dövüştürmek gibi sihirbaz işine benzer bir tecrübe yapıyoruz. Ateşi kanla söndürmek, çeliği etle körletmek ve maddeyi ruhla durdurmak gayretindeyiz. Bırakın, içimizden kim ne dilerse yapsın! Bırakın ruh tecrübesini yapsın! Yaptığımız doğru mu, eğri mi bilmiyoruz. Hangi iş doğru, hangisi eğri bilmiyoruz. Bütün doğruların bir anda eğri, bütün eğrilerin bir anda doğru çıktığını gösteren fevkalâde anlar yaşadık... Bu anların kitapta ve hesapta yeri yok. Bu anlar ruhundur. Bu anlarda hâdiseler her kanun ve her hesabın üstünde, aklın uzanamayacağı bir yerden idare edilir. Biz burada muharebe etmiyoruz. Biz, ruhun tarafı, sivrisineğin tarafı; madde aklının tarafına, ejderhanın tarafına son imtihanımızı veriyoruz. Bırakın, isteyen istediğini yapsın! Madem ki, akıldan imdat yok. Madem ki, akıl bir maşrapa su gibi alacağı kadar alıyor, yerin dibine geçsin o bir maşrapa su! Bırakın ruh tecrübesini yapsın! (Ferhad Bey, karşısında, kendisini dinleyen Ağaya yaklaşır, iki kolundan yakalar. Sesi tatlılaşır)

FERHAD BEY – ...Onlar için bütün sır maddenin kabuğundadır ve onu görmekle nihayete erer. Onların ağaç diye anlayacakları şey, toprak üstündeki çıplak gövdedir. Kök, onlar için karanlık ve içinden çıkılmaz bir düğüm, tohuma gelince...

FERHAD BEY – Biz bu ruhu tanımıyoruz. Çünkü bu ruh dal budak salmış bir ağaç gibi göz önünde fıskırmış hakikatlerden

değildir. En derin ve en gizli hakikatlerdendir. Hakikat kesifleştikçe küçülür ve küçüldükçe gizlenir. Bir tohum gibi. YOLCU – Bir tohum gibi mi?

FERHAD BEY – Madde açık, ruh gizlidir. Bütün hakikatler ruhundur.

.
. .

Herşeyi görünenden ibaret sayan, gerçek ancak görünendir telakkisini savunan ruhsuz rönesans kafasının, “sır ancak ağacın gövdesindedir” diyen kör gözleri hakikatten uzaktadır. Kara deliklerin varlığı, sonsuz kütleden ve ölçülemeyecek derecede küçüklükten müteşekkil hacimden ibarettir. Kara delikler kendilerinden hacimce büyük olan birçok cisimden daha büyük bir kuvvete sahiptirler. Ve varlıkları, sırrını ifşa etmemiştir... Hakikatleri kesif ve küçük, o nispette de gizli. Aynen tohum gibi. İşte, bu da eserin(Tohum’un) doğrular manzumesi olduğunun ispatıdır.

Tohum, hikmeti maddenin ötesinde göremeyenlerin, çiçek(e)meyenlerin, inhirafa uğramışların(yoldan sapmışların), asırlardır kaygısını çekmediğimiz fikirsizliğin ve yine asırlardır elini bırakıp kaygısını çekmediğimiz için bu hallere gelişin ters istikametteki muştusu olan fikirsizliğimizin, insanın maddeye değil maddenin insana hükmetmesinin, elhasıl sonsuzluğa talipsizliğin ve sonsuzluk kaygısı çekmeden sonsuzluğa talipliğin, aklı ruhun eline vererek berhava edilişidir.

Tohum, Anadolu’nun yani bizim ruhumuzun yansıtılmasıdır. Ne olduğumuzun değil, nasıl olmamız gerektiğinin ipucudur.

Dünyanın öteki ucundan Anadolu’ya gelip makinelerine Anadolu’nun fotoğraflarını yerleştiren ama bir şeyini, ruhunu, yani aslında hiçbir şeyini makinelerine yerleştirmeyen maddecî Batı aklı, bizi yansıtmaktan ne kadar da uzak.

Türkülerinden velilerine, bakışından ağlayışına, kilimlere dokunan hasretten aşkına, maşukundan bayramlarda şeker toplamaya gelen çocuklara kadar ve sadece bunlar değil, aynı

zamanda Erzurum'daki Çifte Minare'sinden İstanbul'daki Ayasofya'sına, Sümela Manastırı'ndan Selimiye Camii'ne kadar her şey Anadolu'dur ve Anadolu işte bunlara yüklenen ama görünmeyen manalarla hakikatini bulur. Ve bunları anlayan birisinde şu sır tecelli eder: Madde açık, ruh gizlidir.

Bütün hakikatler ruhundur...

İşgalin sürdüğü esnada gerçekleşen hakikat tasvirlerinin, madde-ruh ilişkisinin Ferhat Bey'in dilinden çarpıcı şekilde anlatılması, bunların yanında işbirlikçi diye bildiğimiz toprağına mukallit suyu dökülmüş içerdeki sefiller, eserde sair fikirlerin hengamesinde kendilerini Ferhat Bey'in karşısında temsil ettirmişlerdir.

Eğer yokluk varsa bu varlık niye? diye inanan ama bunu tefekkür edemeyenlerin çoğunluğu oluşturduğu eserde, tefekkür sahneleri kendisini göstermiş ve karanlıkta denizde yansıyan ay ışığı misali yakamozlar saçan ama hiçbir yakamozun elle tutulamadığı gibi sadece ilham ve işaretçi diye algılandığı sahneler oldukça güçlü, etkileyici ve düşünme anlamında beyni zonklatici ölçüdedir.

Üstadın bu eserinde rol alan diğer kişileri genel anlamıyla tefekkür etmeden inananlar ve komitacılar diye belirtmiş bulunduk.

Üstad'ın tiyatro alanındaki eşsiz ve otoriter konumunu daha ilk tiyatro eserinde (Tohum) fark ediyoruz. Adı şiirde Fuzulî'lerle, Şeyh Galip'lerle birlikte anılan Üstad, tiyatro alanında da hiç şüphesiz Shakespeare'ler ile birlikte anılmaktadır. Bu, kendisinin hakkını teslim etme adına atılan bir adım olsa da yetersizdir. Tiyatro, edebiyat türleri arasında entelektüel kesimin ilgisini daha fazla çekmesine rağmen bizim edebiyat sahamızda bu ilgi yerini bulabilmiş değildir. Buna bağlı olarak Üstad'ın tiyatro eserleri de olması gereken yerde yani sahnede hakkı olan yeri alabilmiş değildir. (Bu hususta, üzerinde orak-çekiç bayrağı dalgalanan tiyatro sahnesinin, Üstad'ın İslam davasını her yönüyle anlatan ve savunan eserlerine rest çekmesinin de önemli bir amil olduğu unutulmamalıdır.)

Genel hatlarıyla değerlendirdiğimiz ve Őiirlerinde olduğu gibi iğimizdeki oluŐların dıŐarıya tam anlamıyla yansıtılıp anlatılabildiği "Tohum", Üstad'ın Őaheserleri arasında yerini almıŐtır.

Üstad Sınıfı / Hakan NUSRET